

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jana Musila a soudců Jana Filipa (soudce zpravodaje) a Jaromíra Jirsy o ústavní stížnosti stěžovatelů 1. **ThMgr. E. D.** a 2. **ThMgr. Z. D.**, obou zastoupených JUDr. Markem Nespalou, advokátem, sídlem Vyšehradská 421/21, Praha 2 – Nové Město, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2017 č. j. 21 Cdo 1992/2017-367, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 1. června 2016 č. j. 13 Co 120/2016-120 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 7. září 2015 č. j. 4 C 129/2002-212, za účasti **Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6**, jako účastníků řízení, a **Církve československé husitské**, sídlem Wuchterlova 523/5, Praha 6 – Dejvice, zastoupené Mgr. Jiřím Oswaldem, advokátem, sídlem Bílkova 132/4, Praha 1 – Josefov, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelé se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) domáhají zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, neboť mají za to, že jimi došlo k porušení jejich ústavně zaručených základních práv a svobod podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a současně podle čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti, jakož i z napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu se podává, že stěžovatelé se žalobou domáhali na vedlejší účastnici úhrady částky ve výši 2 427 840 Kč s příslušenstvím (stěžovatelka 1.) a ve výši 2 056 215 Kč s příslušenstvím (stěžovatel 2.), a dále ve výši 167 344 Kč a 2 532 323 Kč s příslušenstvím (oba stěžovatelé), a to z titulu náhrady škody, která jim měla vzniknout neplatným rozvázáním služebního poměru vedlejší účastnicí dne 20. 7. 1993. V důsledku toho jim vedlejší účastnice nepřidělovala žádnou práci a stěžovatelé nemohli být vedeni ani na úřadu práce, neboť ten nebyl s to závazně určit, zda služební poměr trvá či nikoliv. Žalovaná částka představovala náhradu platu včetně hodnostního příspěvku, a dále náhradu škody, vzniklé stěžovatelům dle jejich tvrzení tak, že v důsledku toho, že jim vedlejší účastnice nevyplácela plat, byli v platební neschopnosti. Dále se domáhali příspěvku na úhradu otopu a světla a náhrady nákladů spojených s bydlením, neboť tyto výdaje za ně měla vedlejší účastnice hradit podle Řádu duchovenské služby Církve československé husitské.

3. Obvodní soud pro Prahu 6 (dále jen „obvodní soud“) napadeným rozsudkem žalobu zamítl (výrok I) a přiznal vedlejší účastníci náhradu nákladů soudního řízení (výrok II).

4. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) k odvolání stěžovatelů napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek obvodního soudu (výrok I) a přiznal vedlejší účastníci náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II). Městský soud provedl dokazování listinnými důkazy. Na základě zápisu ze 123. zasedání Ústřední rady Církve československé husitské (dále jen „Ústřední rada“) ze dne 17. a 18. 9. 1993 dospěl k závěru, že 17. a 18. 9. 1993 Ústřední rada schválila ukončení služby stěžovatelů a rozvázání jejich pracovního poměru. Podle zápisu z jejího 159. zasedání dne 8. 3. 1997 měl za prokázané, že požadavek církevního slyšení byl splněn tím, že Diecézní rada v Plzni vyzvala stěžovatele, aby se dostavili k jednání a oni tuto výzvu odmítli. Konečně z předloženého usnesení Ústřední rady č. 4.6.128 ze dne 22. 2. 2012 mělo vyplynout (jak vyžadoval nález Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10), že tato rada konstatovala, že ke skončení služebních poměrů stěžovatelů došlo schválením skončení služebního poměru stěžovatelů na 123. plenárním zasedání Ústřední rady Církve československé husitské konaném ve dnech 17. a 18. 9. 1993 a že se proto zamítá návrh stěžovatelů na určení, že jejich služební poměr jako duchovních trvá. Z tohoto usnesení se též podávají bližší okolnosti, za kterých byl se stěžovateli rozvázán služební poměr (jejich žádost o přerušeni výkonu služby ze dne 19. 6. 1993, následující den jednostranné ukončení jejího výkonu a na tyto skutečnosti reagující další postup orgánů této církve).

5. Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl dovolání stěžovatelů (výrok I) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení (výrok II). V jeho odůvodnění uvedl, že podstatou dovolání stěžovatelů byl jejich nesouhlas se skutkovým závěrem odvolacího soudu, že Ústřední rada Církve československé husitské (dále jen „Ústřední rada“) schválila ukončení služby stěžovatelů a zároveň rozvázání jejich pracovního poměru, tedy že na 123. plenárním zasedání Ústřední rady ze dne 17. a 18. 9. 1993 bylo rozhodnuto o ukončení služby stěžovatelů a zároveň o rozvázání jejich pracovního poměru. Stěžovatelé namítali, že vedlejší účastnice neprokázala rozhodnutím příslušného orgánu, že služební poměr stěžovatelů vůči ní zanikl, a to ke konkrétnímu datu, neboť takové rozhodnutí příslušného orgánu vedlejší účastnice nepředložila, a ani jej předložit nemohla, protože takové rozhodnutí příslušného orgánu neexistuje. Stěžovatelé dovozovali, že vedlejší účastnice nepředložila takové rozhodnutí příslušného orgánu o tom, že služební poměr stěžovatelů vůči vedlejší účastnici zanikl, které předpokládá Ústavní soud v nálezu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10. Nejvyšší soud shledal, že snaží-li se stěžovatelé skutkový závěr odvolacího soudu rozporovat tvrzením, že ze zápisu ze 123. plenárního zasedání Ústřední rady ze dne 17. a 18. 9. 1993 pouze vyplývá, že bylo schváleno ukončení služby stěžovatelů v Církvi československé husitské v plzeňské diecézi a zároveň rozvázání pracovního (nikoli služebního) poměru s Církví československou husitskou a že tedy došlo ke „schválení“, nikoliv k „rozhodnutí“ o rozvázání služebního poměru stěžovatelů, pak přehlížejí, že v projednávané věci není podstatné, jakými konkrétními slovy Ústřední rada své rozhodnutí zformulovala (tedy zda k projevu své vůle ukončit služební poměr stěžovatelů užila slova „schválení“, nebo „rozhodnutí“), ale že rozhodující je v daném případě skutečnost, že příslušný orgán vedlejší účastnice určitým a srozumitelným způsobem vyjádřil svou vůli ukončit služební poměr stěžovatelů (propustit stěžovatele ze služeb vedlejší účastnice). V projednávané věci tedy není podstatné, zda je v zápisu

ze 123. plenárního zasedání Ústřední rady v souvislosti s rozvázáním služebního poměru stěžovatelů užito slova „schválení“, nebo slova „rozhodnutí“, neboť v tomto případě se jedná o slova stejného (podobného) významu, jejichž případná záměna nemá při výkladu projevu vůle tohoto orgánu vedlejší účastnice žádný vliv na výsledek interpretace tohoto aktu. Nejvyšší soud proto uzavřel, že námitky stěžovatelů nebyly způsobilé založit přípustnost dovolání podle § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), pročež dovolání odmítl.

II.

Argumentace stěžovatelů

6. Stěžovatelé zejména odkazují na náleží Ústavního soudu v jejich věci ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10, ze kterého citují: „[...] je na vedlejších účastnících [tj. stěžovatelích v nyní projednávané věci – poznámka Ústavního soudu], aby vyvolali řízení před příslušným orgánem stěžovatelky [tj. vedlejší účastnice v nyní projednávané věci – poznámka Ústavního soudu], který je povolán otázkou trvání jejich služebního poměru ke stěžovateli rozhodnout, resp. pro posouzení majetkových nároků vedlejších účastníků vůči stěžovateli bude v případném sporu (k jehož projednání je dána pravomoc civilních soudů) na stěžovatelce, aby se těmto nárokům ubránila tím, že prokáže rozhodnutím příslušného orgánu, že služební poměr vedlejších účastníků vůči stěžovateli zanikl. Jde o stejný postup, jaký by bylo třeba uplatnit v případě, že by spor nebyl o to, zda akt, jímž měl být rozváznán služební poměr vedlejších účastníků ke stěžovateli, je neplatný (nicotný) z důvodu, že nebyl vydán příslušným orgánem, nýbrž že by byl neplatný např. z důvodu vady formy nebo věcného obsahu.“ Stěžovatelé pak zejména konstatují, že předmětný zápis ze 123. plenárního zasedání Ústřední rady konaného ve dvou dnech, na který soustavně odkazují obecné soudy, nemůže v žádném případě být dle jejich názoru právě tím rozhodnutím příslušného orgánu, které předpokládá Ústavní soud ve výše citovaném nálezu. Stěžovatelé zpochybňují, že by schválení čehosi, co muselo tomuto schválení předcházet, navíc zachycené pouze v jakémsi zápise o průběhu plenárního zasedání, bylo právě tím rozhodnutím, které předpokládá Ústavní soud, bez uvedení jednotného data, bez jakéhokoli náznaku vodítka, ke kterému dni měl být tento služební poměr rozváznán a bez jeho doručení stěžovatelům. Stručně řečeno, vedlejší účastnice žádné takové rozhodnutí příslušného orgánu v dané věci neprokázala. Dle stěžovatelů nelze přece ani v případě, že Ústavní soud v citovaném nálezu závazně vyslovil, že pravomoc soudů ve věci skončení služebního poměru duchovních k církvi není dána, připustit, aby s odkazem na právní názor Ústavního soudu vyslovený v tomto nálezu o dalším postupu soudů při řešení případných majetkových nároků stěžovatelů soudní orgány zcela rezignovaly na jakékoli (formální) požadavky v případě posuzování, zda jde o rozhodnutí příslušného orgánu či nikoli a zda toto rozhodnutí vedlejší účastnice prokázala. Opačný postup by byl zcela v rozporu s jakýmkoli zásadami právní jistoty. V případě „schválení“ ukončení služby stěžovatelů v plzeňské diecézi a zároveň rozvázání služebního poměru stěžovatelů s církvi se tedy jedná o „úkon“, který nemá žádné parametry či náležitosti rozhodnutí, stěžovatelé sporují, že by se jednalo o určitý a srozumitelný projev vůle, natož o prokázání tohoto tzv. určitého a srozumitelného projevu vůle. Ačkoliv se stěžovatelé neztotožňují s právním názorem Ústavního soudu, který je obsažen v citovaném nálezu, že o určení trvání jejich služebního poměru nemohou obecné soudy rozhodovat, neboť by se jednalo o zásah do autonomie církví, je nepochybné, že otázka majetkových nároků a majetkové újmy způsobené církvi stěžovatelům extrémně

zasahuje do jejich „civilního“ života, protože v postupu obecných soudů tedy stěžovatelé spatřují zásah do jejich práva dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

7. Stěžovatelé namítají také porušení čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny, k čemuž uvádějí, že byli dlouhodobě nezaměstnaní, či spíše nezaměstnatelní, neboť až do pravomocného skončení řízení o určení trvání služebního poměru si příslušné orgány a subjekty dovodily, že se jedná o služební poměr duchovních k církvi neukončený, protože nemohli ani předložit dotčeným orgánům příslušné doklady o ukončení služebního poměru, navíc ke konkrétnímu datu (druhý stěžovatel je od roku 2006 v invalidním důchodu), nebyli tedy ani zařazeni do evidence uchazečů o zaměstnání. Stěžovatelům tedy bylo dlouhodobě upřeno mít možnost získat jakýkoli stálý příjem, k čemuž je třeba přičíst příslušné dopady do veřejného zdravotního pojištění, sociálního zabezpečení, a jak invalidního, tak starobního důchodu, naopak jejich majetek se zmenšil doslova na životní minimum, neboť byli nuceni postupně prodávat svůj movitý a nemovitý majetek, a to například i v důsledku exekucí uvalených na ně Všeobecnou zdravotní pojišťovnou České republiky. Celá situace bezvýchodnosti a právní nejistoty se odrazila na zdravotním stavu stěžovatelů, a to zejména v případě druhého stěžovatele. Stěžovatelé uzavírají, že obecné soudy svými rozhodnutími porušily princip právní jistoty spočívající v předvídatelnosti práva, když nerespektovaly právní závěry uvedené v nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10. Po tolika letech soudních sporů je těmito rozhodnutími obecná důvěra stěžovatelů v právo závažně narušena. Stěžovatelé se domnívají, že i jim by měl svědčit legitimní požadavek na to, aby jim státní moc dopomohla v realizaci jejich subjektivních nároků, protože navrhuji zrušení napadených rozhodnutí.

III.

Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení

8. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejší účastnici. Dále si Ústavní soud připojil spis vedený obvodním soudem.

9. Nejvyšší soud ve svém vyjádření shrnul všechny aspekty projednávané věci, zopakoval právní závěry obecných soudů a zdůraznil, že stěžovatelé přehlížejí, že přezkum předmětného aktu (tj. ukončení jejich služby a zároveň rozvázání jejich pracovního poměru na 123. plenárním zasedání Ústřední rady) v tom smyslu, zda byl vydán v souladu s církevními předpisy k tomu způsobilým orgánem církve, zda má předepsanou formu a zda splňuje ostatní náležitosti podle církevních předpisů, náleží (s ohledem na Listinou zaručené právo na církevní samosprávu) autonomním církevním orgánům, a nikoli civilním soudům (srov. náleze Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10). Zdůraznil, že správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu nepodléhá a stěžovatelé ve svém dovolání proti uvedenému rozsudku odvolacího soudu svými námitkami pouze zpochybňovali skutková zjištění odvolacího soudu, aniž by ze skutečností namítaných stěžovateli vyplývaly právní otázky, na jejichž vyřešení by záviselo napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. Navrhl proto, aby jejich ústavní stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

10. Městský soud ve svém vyjádření v podrobnostech odkazuje na odůvodnění jeho stížností napadeného rozsudku a na právní názor tam uvedený. Rovněž navrhl, aby ústavní stížnost byla jako zjevně bezdůvodná odmítnuta.

11. Obvodní soud odkázal především na obsah spisu, protokoly o jednání a provedené důkazy, a konstatoval, že se nedomnívá, že by postupem soudů a vydanými rozhodnutími mělo dojít k porušení práv stěžovatelů na soudní ochranu.

12. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření s odkazem na čl. 16 Listiny uvedla, že Ústavní soud v nálezu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10 dovedil, že církve mají právo samy, svobodně a nezávisle na státní moci rozhodovat, koho přijmou za duchovního své církve a současně službu duchovního též ukončit. Duchovní církve není běžným zaměstnancem v pracovním poměru. Koná službu dle svého náboženského přesvědčení, pro bližní, pro církev, pro společnost. V souvislosti se vstupem do služby proto nutně dobrovolně přijímá i řadu omezení, které na sebe duchovní spolu se službou bere. Bez těchto dobrovolných omezení duchovního, který je ve službě pro pomoc bližním neustále, by výkon služby ani nebyl možný. Jedním z takových omezení je i právo církvi nezávisle na státní moci rozhodovat o vzniku a zániku duchovní služby. Tedy v souladu s již citovaným nálezem Ústavního soudu rozhodla Ústřední rada usnesením ze dne 22. 2. 2012 č. 4.6.128 ve věci skončení služebních poměrů stěžovatelů tak, že konstatovala, že ke skončení služebních poměrů stěžovatelů došlo schválením skončení služebního poměru stěžovatelů na 123. plenárním zasedání Ústřední rady konaném ve dnech 17. a 18. 9. 1993. Ústřední rada dle čl. 46 odst. 2 Ústavy Církve československé husitské vykonává působnost ve věcech vzniku a zrušení služebních poměrů duchovních a kazatelů podle Ústavy Církve československé husitské, Organizačního řádu a Řádu duchovenské služby. Není tedy pochyb, že Ústřední rada je příslušným orgánem církve oprávněným ve věci skončení služebního poměru stěžovatelů rozhodnout. Skončení služebního poměru stěžovatelů bylo v rámci církevní samosprávy příslušným orgánem posouzeno a rozhodnuto. Z výše uvedených důvodů proto nelze nic vytknout ani stížností napadeným soudním rozhodnutím, které právo na církevní samosprávu respektovaly. Z těchto důvodů pokládá vedlejší účastnice podanou ústavní stížnost za nedůvodnou.

IV.

Replika stěžovatelů

13. Stěžovatelům byla shora uvedená vyjádření zaslána na vědomí a k případné replice. Stěžovatelé této možnosti využili a uvedli, že takové rozhodnutí, jakým je usnesení Ústřední rady ze dne 22. 2. 2012, na které odkazuje vedlejší účastnice, nemohl mít Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10 na mysli, protože se jedná o rozhodnutí zcela účelové, učiněné *ex post* a zcela zásadně zasahující zpětně do práv stěžovatelů a nejedná se o prokázání rozhodnutím příslušného orgánu, že služební poměr duchovních k církvi zanikl. Tímto rozhodnutím (usnesením) Ústřední rada „pouze“ konstatovala, že služební poměr dříve zanikl, nejde však o to rozhodnutí, kterým tento služební poměr zanikl nebo v důsledku kterého zanikl.

14. Stěžovatelé dále zopakovali svou stížnostní argumentaci, zdůraznili, že po zrušujícím nálezu Ústavního soudu a vrácení věci v části majetkových nároků k projednání civilními soudy tyto soudy svou pravomoc pouze degradovaly na jakési „správce“ nebo „administrátory“ spisu, se sporem zcela disponovala vedlejší účastnice,

což stěžovatelé považují za odepření práva na přístup k soudu, který relevantním způsobem projedná jejich věc. Stěžovatelé jsou přesvědčeni, že pokud jde o uplatňování náhrady mzdy a dalších majetkových nároků, již nejde o zásah do vnitřní autonomie církve a její rozhodovací pravomoci, nýbrž zde vystupuje soukromoprávní charakter církve jako právnické osoby, která má či nemá závazky vůči jiným osobám, a tyto osoby mají rovné postavení před zákonem. Obecné soudy by měly tedy posoudit, podle kterých právních předpisů budou při uplatňování těchto nároků postupovat a podle toho o uplatňovaném nároku rozhodnout. Stěžovatelé tedy setrvali na svém procesním stanovisku na zrušení napadených rozhodnutí.

V.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady projednání ústavní stížnosti. Dospěl k závěru, ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v nichž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*), neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné prostředky k ochraně svého práva.

VI.

Posouzení důležitosti ústavní stížnosti

16. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou svým vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto je nutno vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad „podústavního práva“ a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady).

17. Ústavní soud na základě ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí, vyjádření účastníků, vedlejší účastnice řízení a předloženého soudního spisu konstatuje, že v posuzované věci neshledal v postupu a v rozhodnutích obecných soudů takový zásah do základních práv stěžovatelů, který by mohl být hodnocen jako kvalifikované pochybení ve formě jejich porušení a jež by proto mělo vést ke kasaci napadených rozhodnutí.

VI.a)

Obecná východiska pro řešení posuzované věci

18. Jak již Ústavní soud zdůraznil ve svém nálezu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10 [(N 181/63 SbNU 101) – všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>], tak i nyní je třeba zopakovat, že se Ústavní soud ve své judikatuře již opakovaně zabýval problematikou rozhodování vnitřních orgánů církve – viz např. nálezy ze dne 26. 3. 1997 sp. zn. I. ÚS 211/96 (N 34/7 SbNU 227), usnesení ze dne 31. 8. 2000 sp. zn. III. ÚS 136/2000 (U 30/19 SbNU 283), nálezy ze dne 27. 11. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 6/02 (N 146/28 SbNU 295; 4/2003 Sb.) nebo usnesení ze dne 18. 10. 2007 sp. zn. I. ÚS 1244/07. V těchto rozhodnutích Ústavní soud zdůraznil, že Česká republika je založena na principu laického státu, akceptujícího náboženský pluralismus a toleranci. Náboženská svoboda, znamenající svobodu každého vyznávat své náboženství a víru, vytváří uvnitř církví, resp. jejich institucí *forum internum*, do něhož nepřísluší třetím osobám, zejména pak veřejné moci, zasahovat. Zásada autonomie církví a náboženských společností tak nachází výraz v maximálním možném omezení zásahů státu do jejich činnosti s tím, že zejména vnitřní záležitosti těchto subjektů principiálně nelze činit předmětem soudního přezkumu.

19. V nálezu ze dne 26. 3. 1997 sp. zn. I. ÚS 211/96 (N 34/7 SbNU 227), jehož předmětem bylo (mimo jiné) posouzení rozhodnutí obecných soudů o určení neplatnosti rozvázání služebního poměru stěžovatelů u vedlejší účastnice, Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy se správně postavily na stanovisko, že rozhodováním o dalším trvání služebního poměru duchovního k církvi by došlo k nepřijatelnému zásahu do vnitřní autonomie církve a do její samostatné a nezávislé rozhodovací pravomoci v této věci, jak vyplývá z vnitřních předpisů této církve. Obdobně v usnesení ze dne 31. 8. 2000 sp. zn. III. ÚS 136/2000 (U 30/19 SbNU 283), kterým bylo posuzováno rozhodnutí obecných soudů o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru kazatele Jednoty bratrské v Železném Brodu, Ústavní soud dospěl ke stejnému závěru, tedy že i v této věci se obecné soudy správně postavily na stanovisko, že rozhodováním o dalším trvání služebního poměru duchovního k Jednotě bratrské by došlo k nepřijatelnému zásahu do její vnitřní autonomie a do její samostatné a nezávislé rozhodovací pravomoci v této věci.

20. Jak vyplývá např. z usnesení ze dne 26. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 1240/09, či také z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Svatý synod Bulharské ortodoxní církve (Metropolitan Inokentiy) a další proti Bulharsku* ze dne 22. 1. 2009 č. 412/03, 35677/04, § 137, soudy zároveň neprovádějí výklad vnitřních předpisů církví, a to ani v případě, kdy existují pochybnosti o kanonické platnosti či dovolenosti právního úkonu.

21. Jak pak vyplývá z výše citovaných rozhodnutí, a ostatně i z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci stěžovatelů (srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o přijatelnosti ve věci *Dudová a Duda proti České republice* ze dne 30. 1. 2001 č. 40224/98), či z rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 9. 2008 ve věci *Ahtinen proti Finsku* č. 48907/99, tak poměr duchovních k církvi a další personální otázky zcela spadají pod rozsah církevní autonomie. Z uvedeného především plyne, že nikdo nemá právo vůči konkrétní církvi stát se jejím členem ani duchovním (knězem, farářem, rabínem, kazatelem apod.). Veřejná moc se nijak nepodílí na obsazování církevních úřadů, ani na ukončování služby v těchto úřadech. Církve také

samy posuzují způsobilost osob k výkonu duchovenské činnosti a podle toho určují jejich zařazení do církevních úřadů. K rozhodování ve sporech ve věcech služebního poměru duchovních nejsou příslušné obecné soudy. K tomuto závěru se přiklání také doktrína (srov. např. Jäger, P. *Komentář k čl. 16*. In Wagnerová, E. Šimíček, V. Langášek, T. Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 407 či Jäger, P. *Napětí mezi zvláštními právy a církevní autonomií*. In *Církev a stát: sborník příspěvků z 19. ročníku konference*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. s. 10-29).

22. Konečně pak lze poukázat na závěry Evropského soudu pro lidská práva v rozsudku velkého senátu ve věci *Hasan a Chaush proti Bulharsku* ze dne 26. 10. 2000 č. 30985/96 a v rozsudku ve věci *Serif proti Řecku* ze dne 14. 12. 1999 č. 38178/97. Podle rozsudku velkého senátu ve věci *Hasan a Chaush proti Bulharsku*, § 62, § 65 (překlad dle Spratek, D. *Právo církví a náboženských společností na subjektivitu*. In *Revue církevního práva* č. 26, roč. 2004, s. 192-193): „*Soud připomíná, že náboženské společnosti tradičně a všeobecně existují v organizovaných strukturách. Drží se pravidel, kterým jejich následovníci často připisují božský původ. Náboženské obřady mají pro věřící svůj význam a posvátnou hodnotu, jestliže jsou vykonávány duchovními, kteří jsou k tomuto účelu oprávněni v souladu s těmito pravidly. Osobnost duchovního má bezpochyby význam pro každého člena náboženské společnosti. Účast na životě náboženské společnosti je tedy projevováním něčího náboženství, jak je chráněno článkem 9 Úmluvy. Pokud se jedná o organizaci náboženské společnosti, článek 9 Úmluvy musí být interpretován ve světle čl. 11, který chrání výkon sdružovacího práva proti neoprávněným zásahům státu. (...) Autonomní existence náboženských společností je nepostradatelná pro pluralismus v demokratické společnosti a je tedy problematikou, která leží v samotném jádru ochrany, kterou článek 9 poskytuje. Kdyby organizační život náboženské společnosti nebyl chráněn článkem 9 Úmluvy, všechny jiné aspekty individuální náboženské svobody by tím byly dotčeny. (...) Nakolik se tyto stížnosti týkají organizace náboženské společnosti, soud opětovně zdůrazňuje, že článek 9 musí být interpretován ve světle ochrany, poskytované článkem 11 Úmluvy.*“

23. Tento aspekt zdůrazňuje rovněž právo Evropské unie. Směrnice Rady 2000/78/ES ze dne 27. 11. 2000, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, v čl. 4 odst. 2 stanoví, že „*Členské státy mohou zachovat vnitrostátní právní předpisy platné ke dni přijetí této směrnice nebo převzít v budoucích právních předpisech vnitrostátní zvyklosti existující ke dni přijetí této směrnice, na základě kterých nepředstavuje v případě pracovních činností vykonávaných v církvích a jiných veřejných nebo soukromých organizacích, jejichž etika je založena na náboženském vyznání nebo víře, rozdíl v zacházení na základě náboženského vyznání či víry určité osoby diskriminací, pokud z povahy dotyčných pracovních činností nebo z podmínek jejího výkonu vyplývá, že náboženské vyznání nebo víra osoby představuje podstatný, legitimní a odůvodněný profesní požadavek se zřetelem k etice organizace. Tento rozdíl v zacházení se uplatňuje s přihlédnutím k ústavním ustanovením a zásadám členských států, jakož i k obecným zásadám právních předpisů Společenství, a neospravedlňuje diskriminaci na jiném základě. Touto směrnicí, pokud jsou její ustanovení jinak dodržena, tedy není dotčeno právo církví a jiných veřejných či soukromých organizací, jejichž etika je založena na náboženském vyznání či víře, vyžadovat v souladu s vnitrostátními ústavami a právními předpisy od osob, které pro ně pracují, aby jednaly v dobré víře a s věrností etice dané organizace.*“

24. Nejnovější judikatura Soudního dvora Evropské unie potvrzuje směr, který sleduje judikatura Ústavního soudu z hlediska možnosti rozhodování civilních (státních) soudů v takových otázkách. V rozsudku velkého senátu ze dne 17. 4. 2018 ve věci C-414/16 (žádost o rozhodnutí o předběžné otázce Bundesarbeitsgericht – Německo (*Vera Egenberger v. Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung e.V.*)) tento soud rozhodl mimo jiné, že „Vnitrostátní soud, který rozhoduje o sporu mezi dvěma jednotlivci, je povinen, pokud není možné, aby vyložil použitelné vnitrostátní právo v souladu s čl. 4 odst. 2 směrnice 2000/78, zajistit v rámci svých pravomocí soudní ochranu vyplývající pro jednotlivce z článků 21 a 47 Listiny základních práv Evropské unie a plný účinek těchto článků, přičemž v případě potřeby upustí od uplatnění jakéhokoli odporujícího vnitrostátního ustanovení.“

25. Ústavní soud pro úplnost připomíná, že odlišná situace je u (pracovněprávního) poměru civilních zaměstnanců, kteří nepůsobí přímo v pastoračních, katechetických nebo vedoucích funkcích (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Schüth proti Německu* ze dne 23. 9. 2010 č. 1620/03, rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Obst proti Německu* ze dne 23. 9. 2010 č. 425/03 nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2017 sp. zn. III. ÚS 3591/16), to však není relevantní pro nyní projednávanou věc, byť stěžovatelé zjevně usilují o to, aby jejich případ byl posuzován právě tímto způsobem.

VI.b) Řešení posuzované věci

26. Tak tomu ale v posuzované věci není. Předmětem dlouhotrvajícího sporu je v jeho „druhé fázi“, tedy po zaujetí právního názoru Ústavním soudem v již zmíněném nálezu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10, vyvozování diametrálně odlišných závěrů ze strany stěžovatelů, oproti tomu, jak to činí obecné soudy. V předmětném nálezu Ústavní soud stanovil konkrétně: „[...] že je na vedlejších účastnících [tj. stěžovatelích v nyní projednávané věci – poznámka Ústavního soudu], aby vyvolali řízení před příslušným orgánem stěžovatelky [tj. vedlejší účastnice v nyní projednávané věci – poznámka Ústavního soudu], který je povolán otázkou trvání jejich služebního poměru ke stěžovateli rozhodnout, resp. pro posouzení majetkových nároků vedlejších účastníků vůči stěžovateli bude v případném sporu (k jehož projednání je dána pravomoc civilních soudů) na stěžovatelce, aby se těmito nároky ubránila tím, že prokáže rozhodnutím příslušného orgánu, že služební poměr vedlejších účastníků vůči stěžovateli zanikl.“, přičemž klíčovou otázkou v nyní posuzované věci je posouzení toho, zda schválení skončení služebního poměru stěžovatelů na 123. plenárním zasedání Ústřední rady (tj. příslušném orgánu vedlejší účastnice) konaném ve dnech 17. a 18. 9. 1993, které bylo potvrzeno usnesením Ústřední rady ze dne 22. 2. 2012 č. 4.6.128, je právě tímto „rozhodnutím příslušného orgánu vedlejší účastnice, že služební poměr stěžovatelů zanikl“, který předpokládal Ústavní soud ve výše citovaném nálezu.

27. Stěžovatelé se ze strany Ústavního soudu domáhají přehodnocení závěrů soudů způsobem, který by měl nasvědčit opodstatněnosti jejich právního názoru, a v ústavní stížnosti přitom uvádí vesměs tytéž argumenty, se kterými se obecné soudy již vypořádaly, čímž staví Ústavní soud do role další odvolací instance, která mu, jak bylo výše uvedeno, nepřísluší.

28. Nejvyšší soud v předmětné věci při posouzení obsahu dovolání stěžovatelů postupoval (viz blíže sub 5) v souladu s příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu a s přihlédnutím k právnímu názoru vyslovenému v nálezu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10 (N 181/63 SbNU 101). Proto zejména při zohlednění obecných východisek uvedených v části V.a) tohoto nálezu (a to zejména sub 20 a 21) Ústavní soud konstatuje, že v daném případě je rozhodující to, že podle Ústavy Církev československé husitské příslušný orgán vedlejší účastnice postavil najisto, tedy určitým a srozumitelným způsobem vyjádřil svou vůli ukončit služební poměr stěžovatelů (propustit stěžovatele ze služeb vedlejší účastnice), a to na 123. plenárním zasedání Ústřední rady (tj. příslušném orgánu vedlejší účastnice) konaném ve dnech 17. a 18. 9. 1993, přičemž tento závěr potvrdil v citovaném usnesení ze dne 22. 2. 2012 č. 4.6.128. V tomto závěru, na kterém je založeno napadené usnesení Nejvyššího soudu, neshledal Ústavní soud žádné extrémní vybočení z výkladových pravidel s ústavní relevancí. Napadená usnesení Nejvyššího soudu – a ostatně i jemu předcházející rozhodnutí obvodního soudu a městského soudu – jsou řádně odůvodněná, jasná, rozumná a logická [viz náleze ze dne 27. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3441/11 (N 61/64 SbNU 723)].

29. Z dokazování před obecnými soudy a z vyjádření vedlejší účastnice řízení tak vyplynulo, že argumentace, na které trvají stěžovatelé, v části, která může být předmětem kognice civilních soudů, neobstojí. Z dokumentů předložených v řízení vyplývá, že „rozhodnutí“ (jako obecné označení projevu vůle příslušného orgánu), kterým došlo ke „schválení“ (tedy k rozhodnutí o návrhu předloženém příslušným orgánem jako navrhovatelem jinému příslušnému orgánu, aby o něm rozhodl), existuje, bylo podle vyjádření k tomu příslušného orgánu vedlejší účastnice vydáno podle jejich interních pravidel a směřovalo k ukončení služebního poměru. Argumentace obecných soudů je proto v tomto směru přiléhavá a nikterak neodporuje obvyklému chápání těchto pojmů. Současně bylo v řízení před obecnými soudy prokázáno, že stěžovatelé na výzvu k účasti projednání jejich věci (slyšení) u Diecézní rady v Plzni nevyužili a sami v rámci důkazního řízení tuto skutečnost nijak nezpochybnili. Na přílohách vyžádaného soudního spisu je založena kopie právního referátu (ze zápisu ze 159. zasedání Ústřední rady dne 8. 3. 1997) k vyjádření k předcházející ústavní stížnosti stěžovatelů, kde se konstatuje, že církevní orgány této církve „*věc projednaly a rozhodly v souladu s církevními řády, když UR pověřila projednáním diecézní radu CH v Plzni a poté rozhodnutí o skončení služebního poměru, provedené z jejího pověření Diecézní radou v Plzni, svým usnesením potvrdila a schválila*“. Na straně 2 připojeného zápisu ze zasedání Ústřední rady konaného ve dnech 17. a 18. 9. 1993 je k č. j. 1315/93-II, 1337 a 1338/93/II doslova uvedeno: „*Manželé Eva a Zdeněk Dudovi – ukončení služby v ČČSH v plzeňské diecézi a zároveň rozvázání pracovní poměru s CČSH. Schváleno. I se zdržel hlasování*“.

30. Na tomto místě Ústavní soud zdůrazňuje, že jestliže ve výše uvedených rozhodnutích [viz část V.a) tohoto nálezu] zaujaly Ústavní soud a Evropský soud pro lidská práva stanovisko, že obecné soudy nemají zásadně pravomoc k projednání a rozhodnutí sporu o neplatnost skončení služebního poměru duchovních k církvi, pak je nutné ze strany obecných soudů obdobně zdrženlivě posuzovat (co do jeho obsahu) i rozhodnutí příslušného orgánu církve, že služební poměr jejich duchovních zanikl, v případě, když je toto rozhodnutí nutným podkladem pro rozhodovací činnost obecných soudů. I zde by totiž v opačném případě (kdyby obecné soudy takové rozhodnutí

z hlediska jeho konkrétního obsahu přezkoumávaly) došlo k nepřípustnému zásahu do vnitřní autonomie církve a do její samostatné a nezávislé rozhodovací pravomoci zaručené čl. 16 odst. 2 Listiny a čl. 9 ve spojení s čl. 11 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a též k narušení kautel ústavnosti zakotvených v čl. 2 odst. 3 Ústavy a v čl. 2 odst. 2 Listiny. Opačný výklad by totiž vedl k závěru, který by zpochybnil autonomní postavení církví a náboženských společností zaručené v čl. 16 odst. 2 Listiny, neboť by to znamenalo současně nejen možnost kognice obecných soudů (či v posledku Ústavního soudu) v těchto otázkách, ale navíc i možnost (kompetenci) Ústavního soudu rušit ustanovení vnitřních předpisů církví a náboženských společností, na jejichž základě bylo o otázkách náboženského vyznání či víry rozhodnuto, či dokonce určovat, kdo bude v církvích vykonávat duchovní službu, anebo naopak komu v tom bude zabráněno (bez hořících hranic), což by bylo současně v rozporu s požadavkem náboženské neutrality státu zakotveným v čl. 2 odst. 1 Listiny. Proto i shora uvedené námitky stěžovatelů proti argumentaci Nejvyššího soudu v jeho rozhodnutí o jejich dovolání nejsou namístě, neboť tyto otázky nelze podřadit pod dovolací důvod, který může spadat pod § 241 odst. 2 o. s. ř., tedy pod pojem „nesprávného právního posouzení věci“.

31. Prokázala-li tedy hodnověrně vedlejší účastnice (přičemž tuto skutečnost Ústavní soud ověřil z předloženého soudního spisu), že na 123. plenárním zasedání Ústřední rady (tj. příslušném orgánu vedlejší účastnice) konaném ve dnech 17. a 18. 9. 1993 vyjádřila svou jednoznačnou vůli ukončit služební poměr stěžovatelů (což bylo potvrzeno usnesením Ústřední rady ze dne 22. 2. 2012 č. 4.6.128), tak obecné soudy správně dovodily, že námitky a argumentace stěžovatelů proti jejímu důkazu, že na tomto zasedání bylo rozhodnuto o ukončení služby stěžovatelů a zároveň o rozvázání jejich pracovního poměru k církvi, nejsou důvodné. Své závěry obecné soudy přesvědčivě zdůvodnily, přičemž na jejich postupu nelze z hlediska ústavněprávního ničeho vytknout. Požadované vyjasnění otázky existence rozhodnutí (na škále paakt, nulitní akt či neplatný akt) byla v mezích ústavního pořádku vyjasněna a doložena, takže v zamítnutí žaloby stěžovatelů, jak je shrnuta sub 2 tohoto nálezu, neshledal Ústavní soud porušení ústavně zaručených práv a svobod stěžovatelů (viz sub 1), a to jak těch, které lze dovodit z Listiny (soudní ochrana podle čl. 36 odst. 1), tak těch, které v ní oporu nemají (právo zůstat duchovním proti vůli orgánů konkrétní církve – čl. 16 odst. 2 ve spojení čl. 26 odst. 1 Listiny).

32. Postup obecných soudů pak Ústavní soud shledává též jako souladný s § 6 odst. 4 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), který stanoví, že diskriminací není rozdílné zacházení uplatňované ve věcech práva na zaměstnání, přístupu k zaměstnání nebo povolání, v případě závislé práce vykonávané v církvích nebo náboženských společnostech, jestliže z důvodu povahy těchto činností nebo souvislostí, v níž jsou vykonávány, představuje náboženské vyznání, víra či světový názor osoby podstatný, oprávněný a odůvodněný požadavek zaměstnání se zřetelem k etice dané církve či náboženské společnosti. Totéž pak platí pro eurokonformní výklad tohoto ustanovení implementujícího čl. 4 odst. 2 Směrnice 2000/78/ES. Stejně tak je postup obecných soudů (rozlišení náboženských nebo věroučných otázek a majetkových sporů subjektů práva) v linii se závěry rozsudku velkého senátu Soudního dvora ze dne 17. 4. 2018 ve věci C-414/16 (srov. sub 23 a 24 odůvodnění tohoto nálezu), jelikož obecné soudy, jak je zřejmé z výše uvedeného, zajistily v rámci svých pravomocí stěžovatelům přístup k soudní ochraně, když věrohodně ověřily existenci rozhodnutí

příslušného orgánu církve, že služební poměr jejich duchovních k církvi zanikl a zcela dostatečně se – v rámci svých pravomocí, avšak tak, aby ctily autonomii církevních orgánů – zabývaly žalobou stěžovatelů na vedlejší účastníci, přičemž v jejich postupu nelze shledat namítané ústavní deficity, a nelze konstatovat, že by stěžovatelům byl odepřen přístup k obecným soudům.

33. Tvrdí-li pak stěžovatelé, že jim byla dlouhodobě upřena možnost získat jakýkoli stálý příjem a nemohli být vedeni ani na úřadu práce, neboť ten nebyl s to závazně určit, zda služební poměr trvá či nikoliv, k čemuž je třeba přičíst příslušné dopady do veřejného zdravotního pojištění, sociálního zabezpečení a vyměření invalidního, či starobního důchodu, Ústavní soud musí konstatovat, že předmětem přezkoumávaného soudního řízení byla náhrada škody vůči vedlejší účastnici (srov. sub 2 tohoto nálezu), nikoli vůči státu. Domnívají-li se tedy stěžovatelé, že úřady práce (či jiné orgány veřejné moci) nerespektovaly autonomní církevní rozhodnutí a chybně neposuzovaly stěžovatele jako nezaměstnané, tak tato skutečnost by mohla být – za splnění zákonných kritérií – jen předmětem jiného řízení, ovšem vedeného proti zásahu státní moci, nikoli vedlejší účastnice. Konečně tento postup stěžovatelů (vedení jiného sporu) naznačuje bod II jejich repliky k vyjádření účastníků řízení. Tato otázka však není předmětem nynějšího rozhodování Ústavního soudu.

34. Ústavnímu soudu pak nezbyvá nad rámec uvedeného, než zopakovat své závěry z nálezu ze dne 20. 10. 2011 sp. zn. IV. ÚS 3597/10 (N 181/63 SbNU 101), a konstatovat, že ačkoli se tato pozice stěžovatelů může jevit vůči vedlejší účastnici jako nerovná, vyplývá z Listinou zaručeného práva na církevní samosprávu podle čl. 16 odst. 2 Listiny, který je součástí ústavně vymezeného rámce jednání veřejné moci podle čl. 2 odst. 1 Listiny. Bylo na stěžovatelích, aby při vstupu do služebního poměru s vedlejší účastnicí i tento aspekt vzali do úvahy a případně do služebního poměru s vedlejší účastnicí nevstoupili. V této souvislosti lze odkázat také např. na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004 sp. zn. 20 Cdo 1487/2003, v němž Nejvyšší soud uvádí, že právem zaručená dobrovolnost, svoboda a existence svobodné vůle při vstupu do církevního (služebního) poměru vytváří rozumný (a přijatelný) předpoklad pro úsudek, že není v rozporu s právem (ústavněprávními principy), pakliže je jednání určité osoby zde spojeno se (svobodně) přijímanými, a předem danými (právními) omezeními pro případ, že má takový poměr zaniknout. Ani podle Nejvyššího soudu tedy obecně nelze mít ničeho proti tomu, jestliže se tato osoba (svobodně) vzdá (určité míry) soudní ochrany služebního poměru, do něhož vstoupila, totiž ochrany prostřednictvím těch právních institutů, jež jsou jinak upraveny jako základní. Shodně považuje Nejvyšší soud za akceptovatelné – k prosazení zvláštního zájmu na zajištění vnitřní autonomie církve – že subjekt církevně právního vztahu (duchovní) přijímá i to, že o zániku jeho poměru k církvi, byť by byl v nikoli nevýznamných znacích připodobnitelný obecnému vztahu pracovnímu, nebudou (vždy) rozhodovat obecné soudy, nýbrž (zásadně) orgány církevní. V témže rozhodnutí pak Nejvyšší soud též konstatuje, že není důvod nepřijmout ani takové pojetí „nezávislosti na státních orgánech“ (jež konečně opakovaně vyložil Ústavní soud v dřívějších věcech účastníků – viz sub 18), které zahrnuje stav, kdy jsou soudy vyloučeny z přezkumu aktů, jimiž příslušný církevní orgán podle vnitřních předpisů církve rozhodl, že služební poměr duchovního k církvi skončil.

35. Protože nic nespovídá tomu, že by napadenými soudními rozhodnutími došlo k porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak bylo stěžovateli tvrzeno,

Ústavní soud jejich ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl v celém rozsahu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 16. října 2018

Jan Musil
předseda senátu